

Analiza bankovnih poslova na primjerima banaka u Republici Hrvatskoj

Pavišić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:592335>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-15**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Preddiplomski stručni studij Poslovne ekonomije, smjer računovodstvo i
financije**

**ANALIZA BANKOVNIH POSLOVA NA PRIMJERIMA
BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Ivana Pavišić

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Preddiplomski stručni studij Poslovne ekonomije, smjer računovodstvo i
financije**

**ANALIZA BANKOVNIH POSLOVA NA PRIMJERIMA
BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

**ANALYSIS OF BANKING OPERATIONS IN BANKS OF THE
REPUBLIC OF CROATIA**

Završni rad

Ivana Pavišić, JMBAG: 0067574649

Kolegij: Poslovno bankarstvo

Mentor: Doc. dr. sc., Ana Ivanišević Hernaus

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni/diplomski/poslijediplomski specijalistički rad, odnosno doktorski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zagreb, 29. 09. 2020.

(mjesto i datum)

Juana Pavišić

(vlastoručni potpis studenta)

ANALIZA BANKOVNIH POSLOVA NA PRIMJERIMA BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sažetak

Banke su poduzeća koja raspolažu i upravljaju novcem. Poslovanje banaka nije jednodimenzionalno, a bankarstvo nije samo primanje depozita i odobravanje kredita. Bankarski svijet i poslovi unutar banke dio su poslovnih procesa koji se odvijaju u banci.

Glavni cilj i svrha ovog rada je analiza bankovnog poslovanja na primjerima banaka u Republici Hrvatskoj. Kroz rad će se analizirati te prikazati bankovni poslovi kroz teoriju i praksu.

Ključni pojmovi: bankovni poslovi, bankovni sustav, Republika Hrvatska

ANALYSIS OF BANKING OPERATIONS IN BANKS OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary

Banks are companies that provide the disposal and management of money. The bank business is not one-dimensional, and the banking world is more than just taking deposits and giving loans. The banking world and the operations within the bank are part of the business processes that take place in the bank.

The main goals and purpose of this paper is the analysis of banking operations on the examples of banks in the Republic of Croatia. This paper seeks to analyse and present banking operations through theory and practice.

Key words: banking operations, banking system, the Republic of Croatia

SADRŽAJ

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode istraživanja.....	1
1.3. Struktura i sadržaj rada	1
2. BANKOVNO POSLOVANJE	2
2.1. Povijesni razvoj bankarstva u svijetu	2
2.2. Rizici bankovnog poslovanja	3
2.2.1. Kreditni rizik	4
2.2.2. Rizik likvidnosti.....	4
2.2.3. Tržišni rizik	4
2.2.4. Operativni rizik	5
2.3. Bankovni poslovi.....	5
3. KRATKI PREGLED HRVATSKOG FINANCIJSKOG SUSTAVA	7
3.1. Razvoj bankarstva u Hrvatskoj	7
3.2. Pregled izabраниh pokazatelja bankovnog sustava Hrvatske.....	9
3.2.1. Broj banaka u Republici Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo	9
3.2.2. Ukupna imovina banaka u Republici Hrvatskoj, u mlrd kn	10
3.2.3. Koncentracija bankovnog sektora u Hrvatskoj.....	12
3.3. Analiza poslovanja banaka u Hrvatskoj.....	12
4. AKTIVNI BANKOVNI POSLOVI	14
4.1. Kratkoročni aktivni bankovni poslovi.....	14
4.1.1. Kontokorentni kredit	14
4.1.2. Eskontni kredit	16
4.1.3. Lombardni kredit	16
4.1.4. Akceptni kredit	16
4.1.5. Avalni kredit	17
4.2. Srednjoročni aktivni bankovni poslovi.....	17
4.3. Dugoročni aktivni bankovni poslovi.....	18
4.3.1. Hipotekarni kredit	18

4.3.2. Stambeni kredit	18
4.3.3. Investicijski kredit	20
5. PASIVNI BANKOVNI POSLOVI	22
5.1. Kratkoročni pasivni bankovni poslovi	22
5.1.1. Emisija novca	22
5.1.2. Depozitni poslovi	23
5.1.3. Kratkoročni krediti od drugih banaka	23
5.2. Dugoročni pasivni bankovni poslovi	24
6. NEUTRALNI BANKOVNI POSLOVI	27
6.1. Računi	27
6.2. Kartice	28
6.3. Garancije	30
6.4. Mjenjački poslovi	31
6.5. Sefovi	31
6.6. Internetsko bankarstvo	31
7. ZAKLJUČAK	33
POPIS LITERATURE	34
POPIS SLIKA	35

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Tema rada je analiza bankovnog poslovanja na primjerima banaka koje posluju u Republici Hrvatskoj. Radi se o jednoj poučnoj i zanimljivoj temi. Bankarski sustav je nešto bez čega se gospodarstvo jedne zemlje ne može niti zamisliti. Stanovništvo, država, poduzeća, razne organizacije i brojni drugi, više ili manje ovise o bankarskom sustavu. Kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj sve je više banaka koje svojim klijentima pružaju brojne proizvode i usluge. Bankarski asortiman se sve više, iz dana u dan mijenja i razvija. Cilj rada je kroz teorijski i praktični dio prikazati bankovne poslove i njihovu promjenu tijekom vremena te prikazati važnost bankovnih poslova danas.

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja

U radu su korišteni sekundarni izvori podataka prikupljeni iz domaće i strane literature. Izvori podataka koji su korišteni u radu su znanstvena i stručna literatura, rječnici, članci, relevantne internetske stranice i baze. Kroz rad su korištene neke od metoda istraživanja, kao što su metoda analize, sinteze, klasifikacije.

1.3. Struktura i sadržaj rada

Rad se sastoji od sedam međusobno povezanih dijelova. Nakon uvoda, u drugom dijelu rada prikazuje se bankovno poslovanje. Povijesni razvoj bankarstva u svijetu te se opisuju rizici bankovnog poslovanja. U trećem dijelu rada daje se kratki pregled hrvatskog bankovnog sustava, njegov razvoj, prikazuju se izabrani pokazatelji bankovnog sustava te se uspoređuje nekoliko banaka koje posluju u Republici Hrvatskoj. Iduća tri dijela rada su glavni dijelovi rada u kojima se opisuju i prikazuju bankovni poslovi. U četvrtom dijelu rada opisuju se aktivni bankovni poslovi kroz teoriju i praksu, koji su aktivni poslovi te koliki je apsolutni i relativni udio pojedinih aktivnih poslova. U petom dijelu prikazuju se pasivni bankovni poslovi koji će isto tako biti opisani i prikazani. U šestom dijelu rada objašnjavaju se neutralni bankovni poslovi, koji su te koja je njihova važnost.

2. BANKOVNO POSLOVANJE

Bankarstvo je znanstvena disciplina čiji je zadatak ispitivati i prati opće ekonomske događaje koji se izražavaju kroz funkcioniranje banaka u kreditnom i bankarskom sustavu jedne zemlje. Znanost o bankarstvu bavi se proučavanjem funkcija i uloge bankarskog sustava, kao i načina organiziranja bankarskih organizacija u jednoj nacionalnoj ekonomiji.¹

Bankarstvo karakterizira držanje depozita i pozajmljivanje novca, a banka je najvažnija institucija financijskog poslovanja. Novčana sredstva banke najvećim dijelom prikupljaju primanjem depozita i plasiranjem u kredite, a uz sve to bave se pružanjem financijskih usluga. Kao što je vidljivo, organizacija i funkcioniranje suvremenog bankarstva temelje se na kreditima. Sustav kreditiranja kakav danas poznajemo moguć je zbog razvoja bankarskog sustava, ali i poslovanja. U načelu, bankari posluju s dugom, svojim i drugih ljudi. Bankarski sustav se sastoji od središnje banke, poslovnih banaka te štednih i drugih financijskih institucija.²

2.1. Povijesni razvoj bankarstva u svijetu

Povijesno gledano, bankarstvo se počelo razvijati na način da su bogati pojedinci svoj novac posuđivali trgovcima. Pojava bankarstva vezana je uz pojavu novca. Počeci bankarskog poslovanja sežu u 35. stoljeće prije Krista u Srednjoj Aziji gdje su sumerski svećenici u svojim hramovima počeli obnašati poslove koje danas nazivamo bankarskim. Svećenici su se, kao najobrazovaniji ljudi toga vremena, a uz to i pismeni, za razliku od većine drugih ljudi, mogli baviti poslovima oko novca – počeci bankarstva. Prve banke su prema nekim izvorima, vrlo vjerojatno bili hramovi u kojima su stare civilizacije obavljale bogoslužja i to negdje oko 3. tisućljeća pr. Kr. Banke su se u tom obliku pojavile prije nastanka novca, a kao prvi depoziti koristili su se plemeniti metali, žito, koža i ostala dobra kao što su stoka i poljoprivredni proizvodi. Hramovi i palače bili su najsigurnija mjesta za čuvanje depozit jer su bili dobro čuvani.³

Razvoj bankarstva u Europi potaknut je razvojem civilizacije koju se potaknula velika otkrića. Bankarstvo je bilo vezano za trgovinu gdje se odvijala cjelokupna

¹ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.irb.hr., na: [file:///C:/Users/User/Downloads/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011%20(1).pdf)

² Banke, <https://www.moj-bankar.hr/>, (30.05.2020.)

³ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.hr, : [file:///C:/Users/User/Downloads/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011%20(1).pdf)

trgovačka djelatnost. Tako nastaju prve banke u Europi i to Banca di Genova (1320.), Casa di Sant Georio (1401.), Monte Paschi di Siena (1492.), Casa di Rialto (1578.) i Banca del Giro (1617.). U 13. st. trgovina napreduje tako da se počelo trgovati brojnim poljoprivrednim dobrima, žitom, vunom, vinom, soli, kožom i drugim. Bankari sjeverne Italije postepeno zamjenjuju Židove koji su imali glavnu ulogu posuđivača novca bogatima i moćnima. Izumom dvojnog knjigovodstva, računovodstvo omogućuje izbjegavanje kršćanskog grijeha – kamatarenja. Otkrićem Amerike i razvojem prekomorske trgovine, potrebe za financiranjem i sigurnošću u plaćanjima višestruko se povećavaju. Tako u 17. stoljeću nastaju prve velike banke koje se, osim emisije novca (novčane banke), bave i kreditiranjem države i platnim prometom. Globalno bankarstvo i usluge tržišta kapitala naglo jačaju u 80-im i 90-im godinama prošlog stoljeća kao rezultat velikog povećanja potražnje za kapitalom raznih kompanija, država i financijskih institucija. Rast financijskog tržišta vodi do neočekivanog događaja: na tržište uz banke ulaze drugi financijski posrednici. Velike kompanije nalaze svoj put u zajednicu pružatelja financijskih usluga i stvaraju konkurenciju bankama. Glavne ponuđene usluge su osiguranje, mirovinski fondovi, zajmovi i krediti te vrijednosni papiri⁴.

2.2. Rizici bankovnog poslovanja

Banke su izložene čitavom nizu rizika u svojem poslovanju. U pravilu se rizici mogu podijeliti u četiri osnovne kategorije, a to su: financijski, operativni, poslovni rizici te rizik događaja. Financijski rizik obuhvaća dvije vrste rizika: osnovni rizik koji uključuje rizik likvidnosti, kreditne rizike i rizik solventnosti. Ovi rizici mogu imati posljedice za banku ako se njima primjereno ne upravlja, a špekulativni rizici, koji se zasnivaju na financijskoj arbitraži, mogu rezultirati dobiti, ako je arbitraža uspješna, ili gubitkom, ako je ona neuspješna. Osnovne kategorije špekulativnog rizika jesu kamatni, devizni i cjenovni (ili pozicijski) rizici.⁵ Rizik se može definirati kao vjerojatnost nastanka neželjenog događaja, odnosno mogućnost neostvarivanja ciljeva.

Financijski rizik je predmet složenih međusobno povezanih elemenata koji mogu značajno povećati cjelokupnu sliku izloženosti banaka riziku. Na primjer banka koja se

⁴Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: [www.bib.hr, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf](http://www.bib.hr/file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf), (30.05.2020)

⁵ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.): Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE d.o.o., Zagreb

bavi deviznim poslovanjem izložena je valutnom riziku, no ona će također biti izložena dodatnom riziku likvidnosti te kamatnom riziku ako drži otvorenu poziciju ili ako postoji neusklađenost u njezinoj knjizi terminskih valutnih poslova.“⁶

2.2.1. Kreditni rizik

Kreditni rizik je rizik neizvršenja, ali se odnosi i na likvidnost s obzirom na činjenicu da su tržišta za niže rangirane kredite mnogo manja nego ona za više rangirane kredite. Kreditni rizik je posebna vrsta rizika, a on nastaje pri investiranju financijskih sredstava. Što se tiče specifičnog kreditnog rizika, prilikom utvrđivanja minimalnog rejtinga za pogodna sredstva, većina se banaka oslanja na višestruke neovisne agencije za kreditno rangiranje. Kada različite agencije imaju različita rangiranja, valjalo bi odrediti koje rangiranje prevladava. Dopuštena razina izloženosti utvrđuje kao postotak vlastitih sredstava vjerovnika.⁷

2.2.2. Rizik likvidnosti

Likvidnost se može definirati kao sposobnost poduzeća da na vrijeme izvršava sve svoje dospjele obveze prema vjerovnicima.

Rizik likvidnosti je najznačajniji rizik s kojim se susreće banka. Kada bi banka bila primorana kontrolirati samo dva rizika, tada bi sigurno kontrolirala kreditni rizik i rizik likvidnosti. Ta dva rizika od posebne su važnosti za banku jer se u njima vidi cjelokupno poslovanje banke. Kontrola ta dva rizika predstavlja temelj poslovanja svake banke. Rizik likvidnosti je značajniji od kreditnoga rizika. U slučaju problema sa likvidnošću, banka se može doslovno raspasti.⁸

2.2.3. Tržišni rizik

Tržišni se rizik može definirati kao rizik ostvarivanja gubitaka zbog kretanja cijena na tržištu. Do promjene cijena dolazi zbog promjena tržišnih čimbenika kao što su valuta, kamatna stopa, kreditna marža. Kod poslovnih banaka, tržišni rizik investicijskog portfelja stabilne likvidnosti nastaje iz neusklađenosti između rizičnog profila sredstava i izvora njihovog financiranja. Ogledni portfelj, koji bi se trebao temeljiti na valuti, prosječnom vremenu vezivanja i kreditnim svojstvima obveza na

⁶ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.): Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE d.o.o., Zagreb

⁷ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

⁸ Gregurek, M., Vidaković N.(2011.):Bankarsko poslovanje, RriF, Zagreb

kojima je utemeljen, neka je vrsta punomoći za obveze. Svako odstupanje od oglednog portfelja stoga bi uzrokovalo rizike i moralo bi se ograničiti.⁹

2.2.4. Operativni rizik

„Operativni rizik Baselski odbor za nadzor banaka definira kao rizik gubitaka koji proizlaze iz neprimjerenih ili pogrešnih unutrašnjih procesa, ljudi, sistema ili zbog vanjskih događaja. Ova definicija uključuje pravni, ali isključuje strateški rizik. Banka izgrađuje sistem upravljanja operativnim rizikom u skladu sa smjernicama baselskog sporazuma o adekvatnosti kapitala. Sistem se temelji na prikupljanju podataka koji su rezultat operativnog rizika i rezultat provođenja provođenju samoprocjene rizika i kontrola. Tendencije kao što su povećano korištenje visoko automatizirane tehnologije, porast poslovanja sa stanovništvom i rast elektronskog bankarstva, sve veće oslanjanje na vanjske izvore i povećano korištenje razrađenih tehnika za smanjenje izloženosti kreditnom i tržišnom riziku utjecali su na povećanje izloženosti operativnom riziku. Operativni rizik banke je usko povezan sa njenim operativnim politikama i procesima i da li ima adekvatne kontrole. Ovaj rizik je teško mjeriti direktno ali je vjerojatnoveći što je veći broj odjeljenja i filijala, zaposlenih ili kredita insajderima. Vrste operativnog rizika su: unutrašnja prevara, vanjska prevara, radno pravo i sigurnost na radu, odnosi sa klijentima i proizvodi, šticećenja fizičke imovine, prekidi u poslovanju i padsistema, izvršenje isporuka i upravljanje procesima.“¹⁰

2.3. Bankovni poslovi

Banka je institucija koja prima novčane depozite od najšire javnosti te je to jedna od temeljnih odrednica banaka. Primanje depozita, odobravanje kredita i obavljanje platnog prometa razlikuje banke od nebankovnih financijskih institucija. Pravo primanja depozita suštinski dijeli banke od drugih financijskih institucija. Odobrenje kredita smatra se najvažnijim aktivnim bankovnim poslom. Kako je banka kreditno poduzeće, profesionalno odobrenje novčanih kredita smatra se njezinom nezaobilaznom karakteristikom. Kao kod svakog poduzeća, tako i kod banke postoji aktiva i pasiva kada je riječ o bilanci. U aktivi banke nalaze se financijska potraživanja

⁹ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.): Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE d.o.o., Zagreb

¹⁰ Operativni rizik, <http://bs.scribd.com/doc/76809869/Bankarski-Rizici-Original>, (30.05.2020.)

i realna ulaganja, dok pasivu banke čine kapital vlasnika i vjerovnika. U bankarstvu postoje tri temeljne podjele bankarskih poslova i to prema¹¹:

- a) bilančno – analitičkom načelu
- b) načelu ročnosti
- c) načelu funkcionalnosti

Podjela bankarskih poslova po bilančno – analitičkom načelu je najprikladnija jer se proteže od samih početaka bankarstva pa do danas kada je riječ o najsuvremenijim bankarskim poslovima. Najvažniji kriterij za razlikovanje pojedinih poslova je uloga banke u poslu. Banka se u određenom poslu može javiti kao dužnik, vjerovnik ili posrednik.

Prema bilančno – analitičkom načelu bankarski poslovi se dijele na:

- aktivne – banka preuzima obvezu dužnika
- pasivne – banka ima ulogu vjerovnika
- neutralne – banka nije niti vjerovnik niti dužnik; uslužni, vlastiti poslovi

Kada je riječ o načelu ročnosti, poslovi se dijele na:

- kratkoročne – do 1 godine
- dugoročne – preko 1 godine

Prema načelu funkcionalnosti, dijele se na:

- poslovi mobilizacije i koncentracije novčanih sredstava
- kreditni poslovi
- uslužni poslovi – financijsko posredovanje
- vlastiti poslovi – špekulativni poslovi
- kontrolni, upravni i administrativni

Banka ima ulogu financijskog posrednika, a kao rezultat njezinog posredovanja su mobilizacija štednje i alokacija resursa. Kao što je poznato, korist od ove dvije funkcije imaju subjekti koji svoj novac polažu u banku, ali i oni koji novčana sredstva posuđuju od banke. U ovom radu naglasak je na podjeli prema bilančno – analitičkom načelu te će se tim poslovima posvetiti veća pozornost.¹²

¹¹ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

¹² Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014.

3. KRATKI PREGLED HRVATSKOG FINANCIJSKOG SUSTAVA

Bankarski sustav svake zemlje sastoji se od središnje banke, poslovnih banaka te štednih i drugih financijskih institucija. Tako se bankarski sustav Republike Hrvatske, prema podacima od 02. veljače 2020. godine, sastoji od dvadeset i tri poslovne banke, tri stambene štedionice te dvadeset kreditnih unija. U Republici Hrvatskoj djeluje Hrvatska banka za obnovu i razvitak koja je razvojna i izvorna banka Republike Hrvatske. Ako se uspoređuje adekvatnost kapitala, uz stopu od oko 22% hrvatski bankarski sustav spada među deset najbolje kapitaliziranih bankovnih sustava na svijetu.¹³

Kao što je već spomenuto u Hrvatskoj posluje dvadeset banaka. Svakoj banci se dodjeljuje pripadajući vodeći broj. Taj broj dodjeljuje Hrvatska narodna banka. Vodeći broj je identifikacijski broj koji se dodjeljuje u skladu s definiranim načinom dodjele. Sastoji se od 7 brojeva gdje su prvih 6 znamenki jedinstvene za banku, a sedma znamenka je kontrolna. Popis banaka (prema abecednom redu) objavljuje se s pripadajućim vodećim brojevima i SWIFT adresama koje u Hrvatskom sustavu velikih plaćanja imaju otvoren račun. SWIFT adresa se sastoji od 8 ili 11 znakova i služi za identifikaciju banaka u međunarodnom prometu.¹⁴

3.1. Razvoj bankarstva u Hrvatskoj

Za razliku od drugih zemalja, Hrvatska je kako na drugim područjima, tako i na području bankarstva imala niz specifičnosti koje su proizlazile iz državnog statusa. Praktički do 1990. godine, Hrvatska je bila pod sastavnicom drugih država uz samostalnost koja je bila ponekad manje ili više zastupljena. Sve to je ostavilo loš i dubok trag na domaćem bankarstvu. Takva situacija je zahtijevala brze promjene i prilagodbe hrvatskim interesima i specifičnostima od strane domaćih bankara. Na području današnje Hrvatske, bankarski sustav se razvija u prvoj polovici 19. stoljeća. To je vrijeme obilježio razvoj kapitalizma i to su bili začeci prvih financijskih institucija na našim prostorima. Vlastela, crkva i bogati pojedinci bili su prvi koji su se bavili kreditnim poslovima u Hrvatskoj. 1671. godine u Dubrovačkoj Republici osnovan je

¹³ Hrvatska udruga banaka, <https://www.hub.hr/>, (01.06.2020.)

¹⁴ HNB, <https://www.hnb.hr/-/vodeci-brojevi-banaka>, (01.06.2020.)

založni Zavod, preteča banke. 1846. godine osnovana je u Zagrebu Prva hrvatska štedionica. Kasnije je štedionica postala jedna od najznačajnijih i najvećih banaka toga vremena i to ne samo na području Hrvatske. Kasnije su nastale brojne druge banke, kao što su:

- Realna vjeresiona banka zemaljske vlade (1859. g. Zagreb),
- Hrvatska poljodjelska hipotekarna banka d.d. (1892.),
- Hrvatska poljodjelska banka d.d. (1902.),
- Prva hrvatska obrtna banka d.d. (1906.),
- Hrvatska sveopća kreditna banka d.d. (1913.),
- Varaždinska štedionica d.d. (1868.)
- Dionička štedionica u Križevcima (1872.)

Većina ovih banaka u svome poslovanju se ne pridržava osnovnih bankarskih pravila i principa, tako da je izbijanjem svjetske ekonomske krize 1929. - 1932. godine veliki broj banaka doživio stečaj, likvidaciju ili fuziju s drugim bankama. Takvi gubici rezultirali su promjenom vlasničke strukture i sve više banaka je prošlo u državno vlasništvo ili su postale poludržavne. Kroz čitavo razdoblje pojave prvih banaka i njihovog daljnjeg razvoja, ali i danas, na području Hrvatske djelovao je niz stranih banaka, njihovih podružnica, štedionica i kreditnih zadruga.¹⁵ Poštanska štedionica koja je bila osnovana u Zagrebu 1920. godine imala je vrlo važno mjesto u razvoju domaćeg bankarstva. Štedionica je bila vrlo značajna u obavljanju gotovinskog i bezgotovinskog platnog prometa.

U vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, djelovala je Hrvatska udružena banka d.d. koja je bila najjača poslovna banka toga doba. Isto tako je i Zagrebačka burza (1918.) u vrijeme Drugog svjetskog rata obavljala značajne financijske transakcije. No, nakon Drugog svjetskog rata došlo je do likvidacije svih poslovnih banaka. Došlo je do napuštanja tržišnih principa u bankovnom poslovanju. Došlo je do prijelaza na administrativno-centralističko planiranje, kako u bankarstvu tako i u cjelokupnom gospodarstvu. Ovakav bankarski sustav nije uspijevaio udovoljiti zahtjevima gospodarskog života te je postao sve veća kočnica u razvoju. Novi period koji je uslijedio bilo je razdoblje tranzicije koja traje od osamostaljenja pa do danas. Tranzicija

¹⁵ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.hr, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf, (30.05.2020)

nije zaobišla ni promjene u bankarstvu. Ovaj proces ima brojne specifičnosti, ali i probleme koji velikim dijelom proizlaze iz naslijeđenog stanja, ali i stanja u gospodarstvu, koje nije bilo uređeno kako treba, pri tome se nikako ne smije zanemariti postupak privatizacije koji do danas nije uređen kako treba¹⁶.

3.2. Pregled odabranih pokazatelja bankovnog sustava Hrvatske

U daljnjem nastavku rada analizirat će se banke koje posluju u Republici Hrvatskoj. Analizirat će se broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo, ukupna imovina banaka, udio imovine najvećih banaka te sektorska distribucija danih kredita te primljenih depozita. Podaci koji će se obrađivati odnose se na razdoblje do 10 godina, te posebice na 2019. godinu kao zadnji službeni podaci Hrvatske narodne banke.

3.2.1. Broj banaka u Republici Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo

U Hrvatskoj je na dan 30. lipnja 2000. godine poslovalo 50 poslovnih banaka, od kojih je 19 bilo u većinskom stranom vlasništvu. Iz toga se može zaključiti kako se broj banaka u većinskom stranom vlasništvu povećavao iz godine u godinu. Broj kreditnih institucija u Hrvatskoj u 2019. godini u odnosu na prethodne godine se smanjio. U 2000. godini u Hrvatskoj su bile 43 kreditne institucije. Taj broj se do 2017. godine smanjio na 25. Trend smanjenje kreditnih institucija se nastavio. Tako je danas u Hrvatskoj 20 kreditnih institucija te 3 stambene štedionice. Do smanjenja broja kreditnih institucija došlo je zbog pripajanja, stečaja te likvidacije pojedinih financijskih institucija. Tesla štedna banka je proglasila stečaj, a Primorska banka je započela postupak redovne likvidacije. OTP banci je pripojena Splitska banka, Privrednoj banci pripojena je Veneto banka, dok je u 2019. Jadranska banka pripojena Hrvatskoj poštanskoj banci.¹⁷

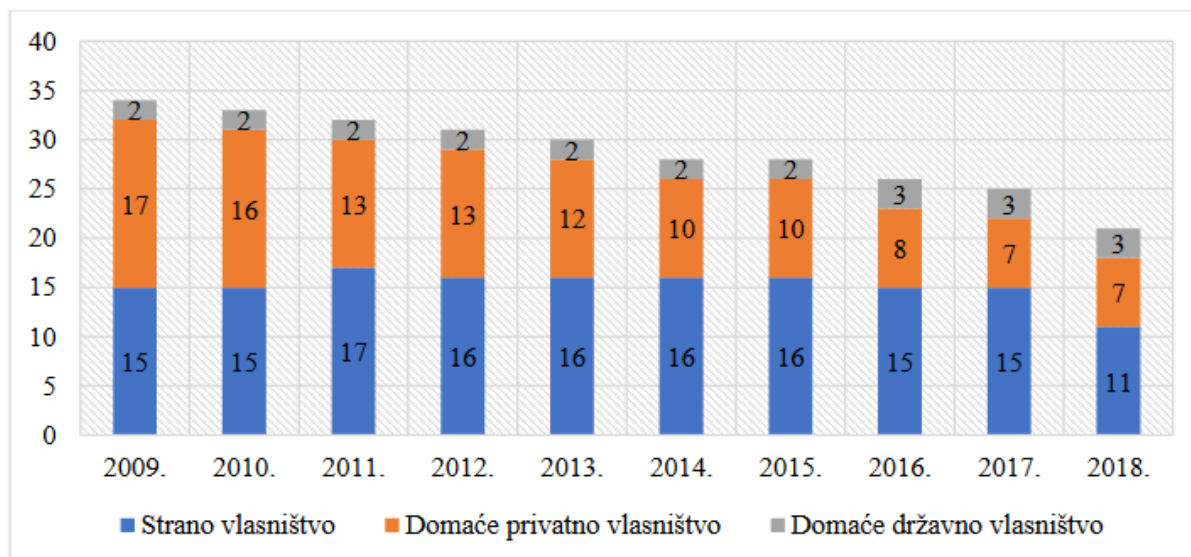
Ako se analizira udio ukupne imovine banaka u ukupnoj imovini financijskog sustava, tada on za Hrvatsku u 2016. iznosi 69,6%, a u usporedbi s ranijim godinama taj udio se smanjio. Tako je, primjerice u 2012. godini udio ukupne imovine iznosio 75,1%, u 2003. više od 89%, dok je u 2018. udio imovine iznosio 74,7%, što je za 4,4% više u odnosu na razdoblje prošle godine.

¹⁶ Ekonomija i bankarstvo, <http://ekonomija-banke.blogspot.com/2012/11/povijesni-razvoj-bankarstva-u-hrvatskoj.html> (30.05.2020.)

¹⁷ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, (02.06.2020.)

Na grafikonu su prikazane banke u Hrvatskoj s obzirom na vlasničku strukturu. Kao što je vidljivo u Hrvatskoj je najmanje banaka u domaćem državnom vlasništvu. 2009. i 2010. godine bilo je najviše banaka u domaćem privatnom vlasništvu. Od tada raste broj banaka u stranom vlasništvu. Taj trend se zadržava i danas.¹⁸

Slika 1: Broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo (2009.-2018.)

Izvor: Prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 7.

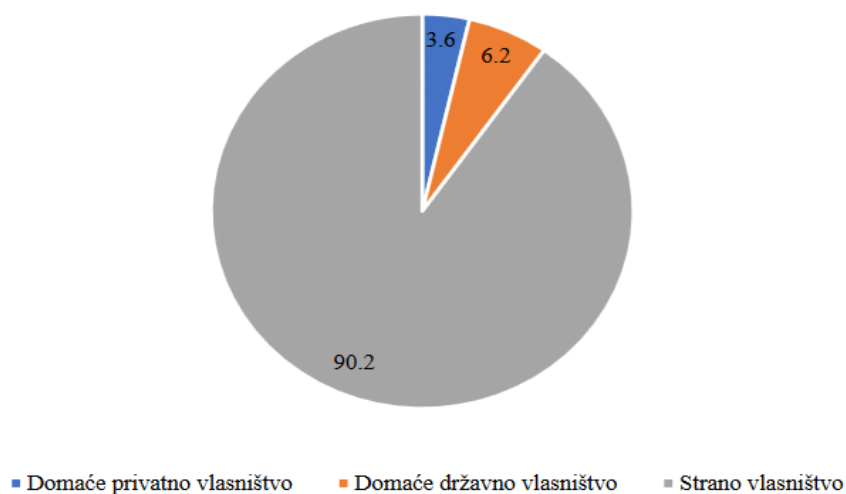
3.2.2. Ukupna imovina banaka u Republici Hrvatskoj, u mlrd kn

Slika 2. prikazuje udio imovine pojedinih banaka u ukupnoj imovini banaka. Ako se uspoređuje ukupna imovina banaka, dominira imovina banaka u stranom vlasništvu i to s gotovo 90%, dok se 6,2% od ukupne imovine nalazi u domaćem državnom vlasništvu, a 3,6% u domaćem privatnom vlasništvu.

Tijekom 2018. godine bilježi se razdoblje pada i stagnacije imovine banaka. U tom razdoblju imovina banaka je znatno porasla i to za 4,4% i dosegla rekordno visoku vrijednost, preko 400 mlrd kuna. Prema podacima HNB-a za prvo tromjesečje ove godine, vidljivo je kako je ukupna imovina banaka u Hrvatskoj porasla za 2,82%, na 437,82 milijarde kuna.

¹⁸ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, (02.06.2020.)

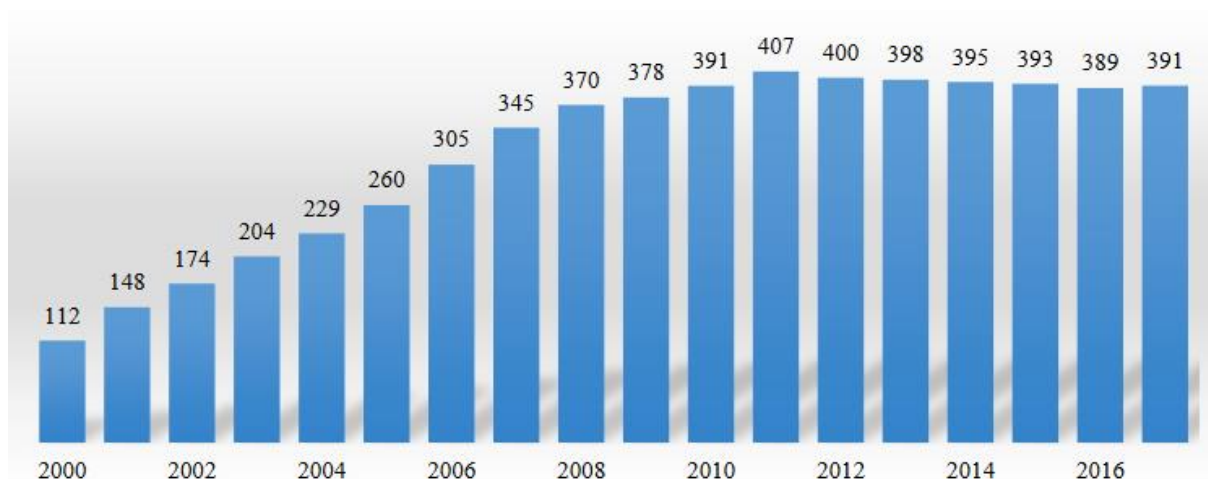
Slika 2: Udio imovine banaka u imovini svih banaka

Izvor: Prilagođeno prema podacima HNB-a, (2019): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 7.

Slika 3. prikazuje kretanje ukupne imovine banaka u Hrvatskoj za razdoblje od 2000. do 2017. godine. Iz grafa je vidljivo kako se ukupna imovina kroz godine povećava sve do 2011. godine gdje se bilježi pad imovine te se taj trend nastavlja do 2016. godine kada je on prekinut. Tijekom 2018. godine imovina banaka je porasla za 4,4% što je bilo najveći rast u odnosu na prethodna razdoblja.¹⁹

Slika 3: Ukupna imovina banaka u Hrvatskoj, u mlrd kn

Izvor: Prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 7.

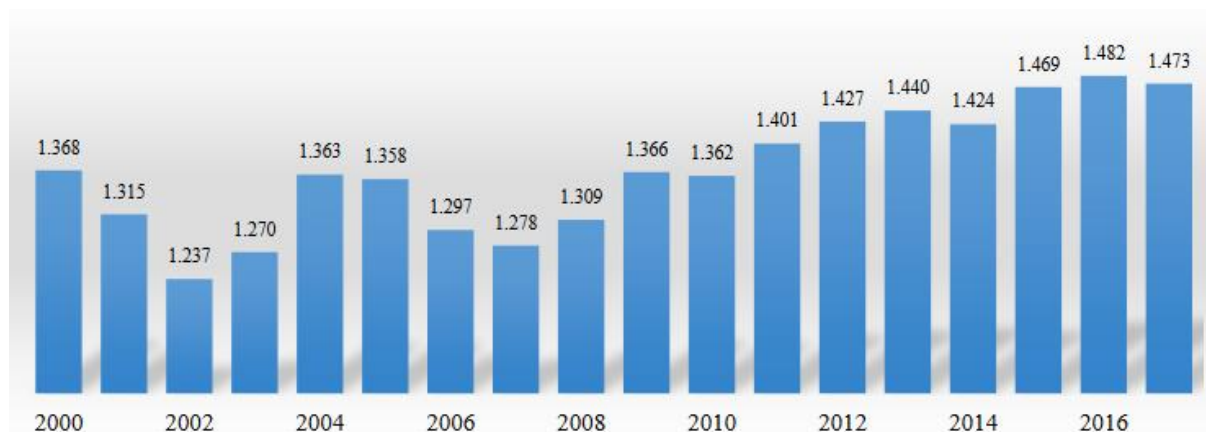
¹⁹ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, (02.06.2020.)

3.2.3. Koncentracija bankovnog sektora u Hrvatskoj

Herfindahlov –Hirschmanov indeks

„Ovaj pokazatelj industrijsku koncentraciju mjeri zbrojem kvadrata tržišnih udjela svih banaka, te mu je to što uključuje sve banke na tržištu ujedno i najveća prednost“²⁰

Slika 4: Herfindahlov - Hirschmanov indeks

Izvor: Podaci HNB-a, <https://www.hnb.hr/>, (02.06.2020.)

Iz grafa je vidljivo kako se u bankarskom sustavu hrvatske povećava stupanj koncentracije. Prema podacima HNB-a za 2016. godinu vidljivo je kako je udio ukupno odobrenih kredita u ukupnoj imovini svih banaka u Hrvatskoj iznosio je 60,7%. Ovaj podatak jasno pokazuje ulogu banaka u gospodarstvu, a iz toga proizlazi važna činjenica, a to je da je aktivna kamata na dane kredite glavni prihod banaka ²¹

3.3. Analiza poslovanja banaka u Hrvatskoj

Prema najnovijim podacima Hrvatske narodne banke, banke za prvo tromjesečje ove godine iskazuju dobit iz poslovanja (prije poreza) u iznosu od 1,25 milijardi kuna, što je za 368,6 milijuna kuna manje nego u istom razdoblju prošle godine (2019.). Podaci HNB-a za prvo tromjesečje odnose se na 20 banaka koje posluju na hrvatskom tržištu, što je za jednu banku manje nego u istom razdoblju lani. HPB je početkom travnja prošle godine pripojio Jadransku banku. Po privremenim nerevidiranim

²⁰ Tipurić, D., Kolaković, M., Dumičić, K. Istraživanje promjena u koncentraciji hrvatske bankarske industrije 1993.-2000. (2002.), <file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/03Tipuric.pdf>, (02.06.2020.)

²¹ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, (02.06.2020.)

podacima na dan 31. ožujka 2020. godine, ukupno je 16 banaka poslovalo s bruto dobiti, a četiri s gubitkom.

Zagrebačka banka je na kraju prvog tromjesečja bilježila najveću bruto dobit od 531,4 milijuna kuna, što je za 15,8 posto manje nego u istom razdoblju prošle godine. PBZ iskazuje dobit iz poslovanja (prije poreza) u iznosu od 270,2 milijuna kuna, što je za 16,4 posto manje nego u istom razdoblju prošle godine. OTP banka je imala 155,4 milijuna kuna bruto dobiti, što je pad dobiti za 29,1%. Četvrta i peta banka po visini dobiti prije poreza među rijetkima su koje bilježe rast dobiti. Tako Erste&Steiermaerkische bank bilježi rast bruto dobiti za 69,4 posto, na 146,9 milijuna kuna, dok je rast kod Addiko banke bio blaži, za 4,5 posto, na 87,7 milijuna kuna. Hrvatska poštanska banka, kao najveća banka u većinskom državnom vlasništvu iskazuje rezultate za prvo tromjesečje u iznosu od 38,98 milijuna kuna bruto dobiti, što je 53,4 posto manje nego u istom razdoblju lani.

Prema podacima središnje banke, nakon što su prvo tromjesečje lani dvije banke zaključile s gubitkom ove je godine taj broj povećan na četiri, a one iskazuju ukupni gubitak od gotovo 25 milijuna kuna. Najveće gubitke bilježe Sberbank, 13,8 milijuna kuna, te Raiffeisenbank Austria (RBA) 8,5 milijuna kuna. S gubitkom je u prvom tromjesečju ove godine poslovala i Samoborska banka (688 tisuća kuna).²²

²² Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije>, (02.06.2020.)

4. AKTIVNI BANKOVNI POSLOVI

Najjednostavnije rečeno, aktivni bankovni poslovi su oni poslovi u kojima se banka pojavljuje kao **vjerovnik**. Najvažniji aktivni poslovi su kreditni poslovi – odobravanje kredita. Banka je kreditno poduzeće i profesionalno odobrenje novčanih kredita smatra se njezinom nezaobilaznom karakteristikom. Aktivni bankovni poslovi su kreditni poslovi te iz toga proizlazi odnos u kojemu je banka vjerovnik, a korisnik kredita dužnik, te od njega banka naplaćuje kamate. Krediti su najvažnija imovina (plasman) banke i uobičajeno čine 60 – 65% aktive i 60 – 70% prihoda banke (kamatni prihodi). Kao kod svakog poduzeća, tako i kod banke postoji aktiva i pasiva kada je riječ o bilanci. Promatrano sa strane bilance, u aktivi banke nalaze se potraživanja i ulaganja, dok pasivu banke čine kapital vlasnika i vjerovnika.²³

Prema kriteriju ročnosti, aktivni bankovni poslovi se dijele na:

- a) kratkoročni aktivni bankovni poslovi – do godinu dana
- b) srednjoročni aktivni bankovni poslovi – od 5 godina
- c) dugoročni aktivni bankovni poslovi – od 5 godina i duže

4.1. Kratkoročni aktivni bankovni poslovi

U kratkoročne aktivne bankovne poslove ubrajaju se kratkoročni krediti. Kao najčešći kratkoročni krediti ubrajaju se: kontokorentni kredit, eskontno-diskontni, lombardni, rambursni, akceptni i avalni kredit te brojni drugi. Kratkoročni krediti uglavnom služe za održavanje likvidnosti²⁴.

4.1.1. Kontokorentni kredit

Kontokorentni kredit još se naziva minus po tekućem računu. Banka ga odobrava svojim dobro poznatim komitentima koji kod nje imaju otvoren tekući račun. Cjelokupni priljevi i odljevi sredstava odvijaju se preko tekućeg računa kod banke što banci omogućava kontinuirano praćenje komitentova računa. Banka odobrava kredit do ugovorom utvrđenog maksimalnog iznosa koji se naziva kreditni limit te ga ugovara do ugovorenog roka. Vlasnik tekućeg računa od banke dobiva pravo da po tekućem računu prelazi u dugovni saldo („ući u minus“, „ući u crveno“) do visine utvrđenog

²³ Leko, V., ur., Rječnik bankarstva, Masmedia, Zagreb, 1998.

²⁴ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

kredita. Banke nude prekoračenje ovisno o visini primanja (od 50 posto do 300 posto visine plaće), od 1.000 do najviše 50.000 kuna Kredit se vraća svakom uplatom na račun. Banka na negativan saldo, točnije samo na iskorišteni dio kredita obračunava aktivnu kamatnu stopu, dok na pozitivan saldo obračunava pasivnu kamatnu stopu. Kamate na dopušteno prekoračenje samo su nekoliko stopa manje od zakonski maksimalno dopuštenih 12%. Većina banaka koristi kamatnu stopu od 8,83 – 9,20%.

„Na dan 31. prosinca 2015. u Hrvatskoj je ukupno bio otvoren 4.565.281 račun potrošača i 347.934 računa poslovnih subjekata koji nemaju odobreno prekoračenje. Broj računa s odobrenim prekoračenjem znatno je manji u odnosu na broj računa bez odobrenog prekoračenja te je na dan 31. prosinca 2015. evidentirano 1.779.230 računa potrošača i 16.412 računa poslovnih subjekata. Od ukupno 1.779.230 računa potrošača koji na dan 31. prosinca 2015. imaju odobreno prekoračenje, njih 57,2% odnosno 1.018.035 računa u korištenju je odobrenog prekoračenja. Kod poslovnih subjekata (nepotrošača) postotak računa s odobrenim prekoračenjem koji su 31. prosinca 2015. bili u korištenju prekoračenja sličan je i iznosi 53,4%, odnosno ukupno 8.771 račun bio je u korištenju odobrenog prekoračenja od ukupno evidentiranih 16.412 koji se mogu koristiti prekoračenjem.“²⁵

Na dan 31. prosinca 2018. u Hrvatskoj ukupno je bilo otvoreno 4.752.979 transakcijskih računa potrošača i 362.379 računa poslovnih subjekata koji nemaju odobreno prekoračenje. Broj otvorenih transakcijskih računa potrošača za promatrano razdoblje se povećao za 3,95%, dok se za poslovne subjekte povećao za 3,99%.

Broj transakcijskih računa s odobrenim prekoračenjem znatno je manji od broja transakcijskih računa bez odobrenog prekoračenja te su na dan 31. prosinca 2018. evidentirana 1.795.692 računa potrošača i 20.389 računa poslovnih subjekata. Od ukupno 1.795.692 potrošača koji imaju odobreno prekoračenje, njih 52% koristi se odobrenim prekoračenjem. Od ukupnog broja poslovnih subjekata, 58% se koristi dopuštenim prekoračenjem.²⁶

²⁵ HNB, Platne transakcije i računi, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/platne-transakcije-i-racuni->, (02.06.2020.)

²⁶ HNB, Platne transakcije i računi, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/platne-transakcije-i-racuni->, (02.06.2020.)

4.1.2. Eskontni kredit

Eskontni kredit je oblik kredita u kojemu je predmet osiguranja neko buduće potraživanje. Osnovna karakteristika ovog kredita je ta da banka omogućuje poduzeću da svoju imovinu, koja je trenutačno nelikvidna, pretvori u likvidnu imovinu. Kao dva najčešća oblika eskontnog kredita su mjenica i otkup potraživanja (faktoring). Eskontni kredit se odobrava na osnovi mjeničnog pokrića. Banka ga odobrava na osnovu boniteta mjenice (mora imati dospijeće do 90 dana, robno pokriće, ima tri potrebna potpisa). U slučaju da banka ne želi čekati dospijeće mjenice i tako se naplatiti, zatražit će reeskontni kredit kod centralne banke – pasivni bankovni posao – banka koja je na početku bila vjerovnik sada postaje dužnik te se zadužuje na temelju iste mjenice.²⁷

4.1.3. Lombardni kredit

Lombardni kredit je vrsta kredita u kojemu je predmet osiguranja vrijednosni papir (osim mjenice) koji ostaje vlasništvo zajmoprimca. Vrijednosni papir je do trenutka otplate kredita u vlasništvu banke. Lombardni kredit se odobrava na temelju pokretnine visoke vrijednosti i to u visini 30 – 80%. Kako je ranije spomenuto da je predmet lombardnog kredita vrijednosni papir, danas se može kao zalog za lombardni kredit upotrijebiti niz drugih imovinskih vrijednosti, pa čak i robu. Ukoliko dužnik ne vrati kredit, banka se naplaćuje prodajom zaloga na javnoj dražbi. Relombard je kratkoročno zaduživanje banke kod drugih banaka ne temelju istog zaloga. I u ovom slučaju banka prelazi s vjerovnika na dužnika (pasivni bankovni posao).²⁸

4.1.4. Akceptni kredit

Akceptni kredit je kredit koji se temelji na akceptiranju mjenice od klijenta. Kod ovakvih kredita banka postaje dužnikom s obzirom na to da se obvezuje isplatiti mjenicu. Akceptni poslovi su specifični kratkoročni kreditni poslovi. Različiti je od ostalih oblika kredita jer kod takva oblika kredita samo iznimno dolazi do isplate kreditne svote jer banka svome komitentu akceptira mjenicu. Na ovaj način banka postaje glavnim dužnikom ili trasatom te se obvezuje isplatiti mjeničnu svotu ako to ne učini njezin izdavalac ili trasant, odnosno tražilac kredita. Možemo reći da je akceptni kredit vrsta garantnoga kredita kojim banka komitentu stavlja na raspolaganje svoj poslovni ugled. Odobravanjem ove vrste kredita, banka korisniku kredita ne doznačuje novčana

²⁷ Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014

²⁸Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

sredstva u iznosu na koji glasi kredit već banka preuzima obvezu isplatu mjeničnog duga.²⁹

4.1.5. Avalni krediti

Kod avalnog kredita banka daje aval (jamstvo) na mjenične obveze. Avalni kredit nije običan bankovni kredit. To je oblik garantnog kredita. Banka kod avalnog kredita daje bezuvjetno i neopozivo jamstvo da će u slučaju neisplate mjenice učiniti to ona sama banka, banka preuzima ulogu jamca. Zbog toga dolazi do povećanja vrijednosti, ali i kvalitete mjenice te se ona može jednostavnije i lakše eskontirati.³⁰

4.2. Srednjoročni aktivni bankovni poslovi

Definiranje srednjoročnih kredita ovisi o banci. Srednjoročnim kreditima se obično smatraju krediti koji se odobravaju na razdoblje duže od jedne godine (u nekim slučajevima dvije) do pet godina. Danas postoji velik broj različitih vrsta kredita. Svaka banka u svojoj ponudi kredita ima vlastito oblikovane proizvode koji se razlikuju po nizu karakteristika, kao što su načinu otplate, visini kamate, elementima osiguranja i slično. Kod srednjoročnih vrsta kredita razlikuju se dvije osnovne skupine kredita, a to su namjenski krediti i nenamjenski krediti. Kao što i sam naziv govori, namjenski krediti su oni koji imaju određenu namjenu dok se nenamjenski krediti odobravaju bez definiranja namjene trošenja sredstava.

Neki od srednjoročnih kredita su: studentski kredit, krediti za kupnju automobila i slično. Namjena ovih kredita strogo se prati iz razloga što su manje rizični plasmani pa je samim time i manja kamatna stopa, duži su rokovi otplate te su iznosi kredita veći. Kada banka odobrava ovu vrstu kredita svojim klijentima, ona od njih traži jasnu definiciju za što će sredstva biti upotrebljena. Namjena kredita tako može biti za kupnju repro materijala, kupnju poslovnog prostora, kupnju namještaja, kupnju potrebne informatičke opreme i tehnologije, za obrazovanje i edukacije i ostalo.

Za razliku od namjenskih, kod nenamjenskih kredita se ne definira namjena te se za njih ne traži potrebna dokumentacija za korištenje odobrenih sredstava. Iz tog razloga su nenamjenski krediti rizičniji oblik kredita za banku, a uz njih se veže veća kamatna stopa, kraći rok otplate te niži iznosi kredita.

²⁹Leko, V., Stojanović, A. (2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

³⁰ Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014

4.3. Dugoročni aktivni bankovni poslovi

Dugoročnim aktivnim bankovnim poslovima se smatraju dugoročni krediti koji se odobravaju na rok duži od 5 godina. Dugoročnim kreditima poduzeća financiraju kupnju imovine s dugim vijekom uporabe ili financiraju velike financijske projekte. Kod takvih financiranja banka ima najveći rizik iz razloga što je rok otplate kredita duži, a samim time postoji veća vjerojatnost da se kredit ne vrati. Banke nastoje kontrolirati rizik putem kamatnih stopa (veća kamatna stopa za rizičnije klijente) i uvođenjem dodatnih instrumenata osiguranja. Dugoročne kredite dijelimo na hipotekarne i investicijske.³¹

4.3.1. Hipotekarni kredit

Hipotekarni kredit je oblik kredita čiji je predmet osiguranja dugotrajna imovina. Banka pod dugotrajnom imovinom podrazumijeva: poslovni objekt, stambeni objekt i zemlju. Osiguranje se postiže uknjižbom (hipotekom) u zemljišne knjige nad objektom. Hipotekarni kredit je jedan od najstarijih kredita. Veličina kredita se obično određuje do 70% vrijednosti imovine, ali banka može odobriti i veći iznos kredita. Važno je razlikovati hipotekarni kredit od stambenog kredita.³²

4.3.2. Stambeni kredit

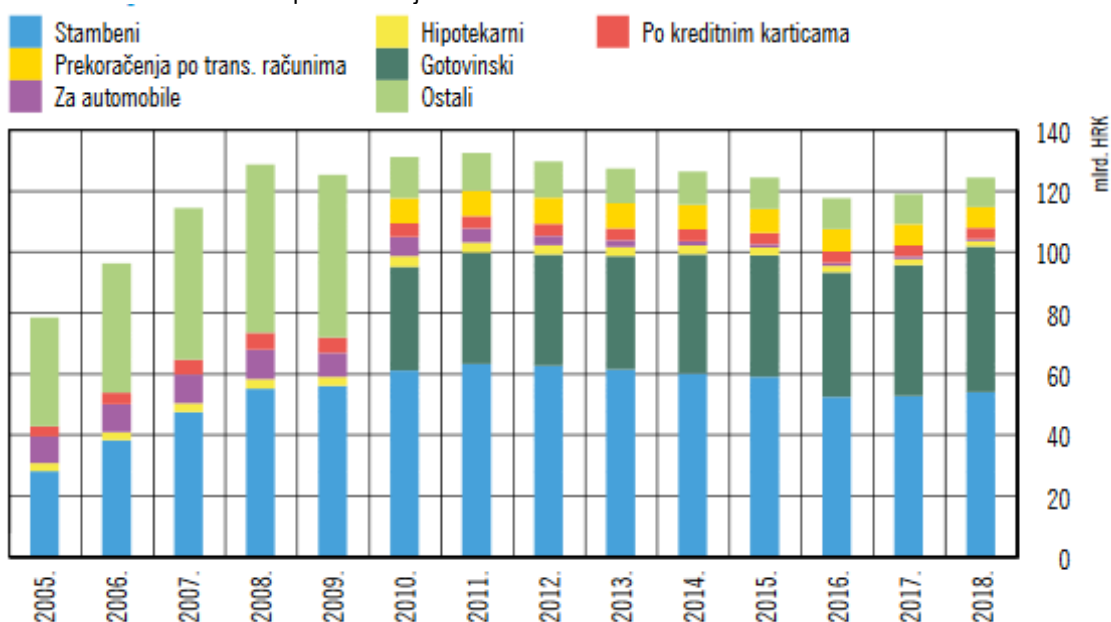
Stambeni kredit je oblik dugoročnog kredita sa strukturnom namjenom kao što je kupnja, izgradnja, opremanje, adaptacija stambenih objekata. Stambeni kredit se obično koristi za kupnju stana ili drugoga objekta. Klijent banke uzima stambeni kredit za kupnju imovine. Za razliku od hipotekarnog kredita gdje je klijent banke već vlasnik imovine i na temelju te imovine, kao instrumenta osiguranja, banka mu odobrava kredit. Banke u svojoj ponudi često nude stambene kredite za mlade, uz državnu subvenciju, eko stambene kredite, bez hipoteke i uz hipoteku, Tipični instrumenti osiguranja su hipoteka, polica osiguranja, zadužnica, izjava suglasnosti o zapljeni primanja. Tijekom 2007. stambeni krediti rasli su nešto sporije nego prethodne godine, dok se rast ostalih kredita nije znatno usporio.³³

³¹Miller, R. L., VanHoose, D. D., Moderni novac i bankarstvo, MATE, Zagreb, 1997

³² Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014

³³ Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014

Slika 5: Krediti kućanstvima prema namjeni

Izvor: HNB, Financijska stabilnost br. 20, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2820345/h-fs-20.pdf/73114398-be25-b962-9e60-f6c19c61cb3f>, (02.06.2020.)

Slika 5. prikazuje kredite kućanstva prema namjeni. Tijekom razdoblja od 2004. do 2018. godine vidljivo je kako se zaduženost kućanstva povećava i to ponajviše uzimanjem gotovinskih nenamjenskih kredita. Trend oporavka zaduživanja sektora kućanstava započeo je krajem 2016. godine. Razlog tome je rast zaposlenosti, a samim time i rast raspoloživog dohotka, što je povećalo potencijal zaduživanja. Kreditni se rast (mjereno transakcijama, odnosno razlikom između novoga kreditiranja i otplata postojećih dugovanja) sredinom 2018. ubrzao na 6% na godišnjoj razini. Iznos novoodobrenih gotovinskih nenamjenskih kredita, s rokom dospjeća duljim od godine dana, bio je 28% viši nego u 2017. godini. Tijekom 2017. godine porastao je broj odobrenih stambenih kredita, a razlog tome je bilo državno subvencioniranje stambenih kredita. Među gotovinskim kreditima najbrže rastu krediti s izvornim dospjećem od deset i više godina, a produljenje dospjeća omogućava i povećanje iznosa kredita, koji se odobravaju brzo i jednostavno (bez opsežne dokumentacije, katkad bez dolaska u poslovnicu već preko mobilnih i online kanala prodaje) te najčešće bez zaloga. Također, banke većinom primjenjuju blaže standarde utvrđivanja kreditne sposobnosti nego kod stambenog kreditiranja.³⁴

³⁴ HNB, Bilten o bankama, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/bilten-o-bankama>, (02.06.2020.)

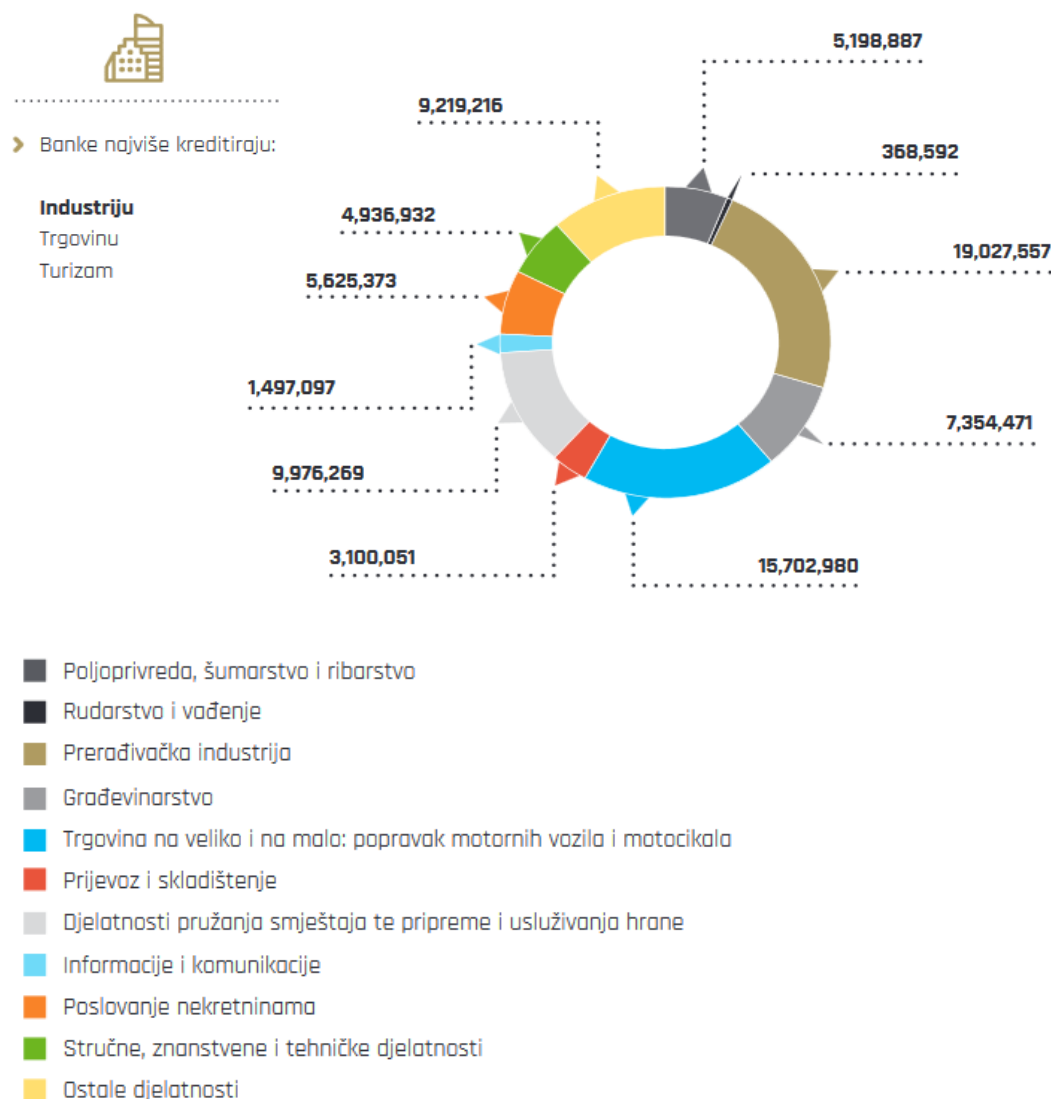
Rast nestambenog kreditiranja posljednjih nekoliko godina vidljiv je ne samo u Hrvatskoj već i u zemljama Europske unije, pri čemu se ističu zemlje Srednje i Istočne Europe, a među njima posebice Slovačka i Slovenija, ali i zemlje poput Španjolske, u kojoj je nakon krize bio prisutan dugotrajan pad kreditne aktivnosti. Zanimljivo je da se među spomenutim zemljama izdvaja Hrvatska s relativno većim udjelom nestambenoga kreditiranja (mjereno udjelom u BDP-u), ali i ukupnim iznosom transakcija nestambenih kredita koje premašuju 1% BDP-a godišnje.³⁵

4.3.3. Investicijski kredit

Investicijski krediti su krediti koje banka odobrava poduzećima za svoje investicije i na taj način povećalo i proširilo svoje poslovanje. Pod pojmom investicije podrazumijeva se izgradnja, dogradnja, rekonstrukcija, adaptacija i slično. Ovaj oblik kredita ima najveći utjecaj na ekonomiju jer je u izravnoj vezi s razvojem ekonomije i ekonomskim rastom. Ovaj oblik kreditiranja je za banku najsloženiji. Banka ponajprije mora provjeriti isplativost projekta. Uz zahtjev za odobravanje kredita, investitori banci dostavljaju i investicijsku studiju s investicijsko-tehničkom dokumentacijom i ostalu dokumentaciju kojom dokazuju isplativost projekta, ali i ulaganja. Investicijski krediti, kao što je vidljivo, uvijek su namjenski jer se radi o velikim iznosima ulaganja u točno određenu investiciju.

³⁵ HNB, Bilten o bankama, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/bilten-o-bankama>, (02.06.2020.)

Slika 6: Sektorska struktura kredita u poduzećima, u tisućama kuna

Izvor: Hrvatska narodna banka, dostupno na: <https://www.hnb.hr/>, (02.06.2020.)

Kada je riječ o kreditiranju sektorske strukture, slika 6. prikazuje kako banke najviše kreditiraju prerađivačku industriju, zatim trgovinu na veliko i malo, a na trećem mjestu kreditiranja su djelatnosti pružanja i smještaja te pripreme i usluživanja hrane (ugostiteljstvo).³⁶

³⁶ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, (02.06.2020.)

5. PASIVNI BANKOVNI POSLOVI

Pasivni bankovni poslovi su poslovi u kojima banka ima ulogu **dužnika**. Pasivni poslovi predstavljaju načine prikupljanja sredstava u kreditni sustav. Oni se prikupljaju od drugih imatelja. Gledano sa strane bilance oni predstavljaju dug banaka i zato se nalaze u pasivi bilance. Za banke, pasivni poslovi su vrlo važan izvor sredstava jer se kroz njih prikupljaju sredstva za daljnji rad. Izvršavajući pasivne poslove, banka obavlja dvije značajne funkcije:

1. mobilizaciju i koncentraciju financijskih sredstava
2. transformaciju transformiranih i koncentriranih financijskih sredstava

Po strukturi se dijele na kratkoročne pasivne poslove i na dugoročne.³⁷

5.1. Kratkoročni pasivni bankovni poslovi

Kratkoročnim pasivnim poslovima prikupljaju se novčana sredstva za odobrenje kredita svojim komitentima. Kratkoročni poslovi su važni sa stajališta bilance banke, ali i održavanja njezine likvidnosti. Neki od kratkoročnih pasivnih poslova su:

- emisija novca,
- depoziti transakcijskih računa,
- štedni depoziti po viđenju,
- zaduživanje banaka kod drugih banaka i centralne banke radi održavanja likvidnosti,
- blagajnički zapisi i druge kratkoročne zadužnice,
- diskont/ eskont vlastitih mjenica

5.1.1. Emisija novca

Emisija novca je kratkoročni pasivni bankarski posao putem kojeg banke opskrbljuju gospodarstvo novcem. Do emisije novca dolazi zbog odobravanja kratkoročnih kredita. Kada banka odobri kredit, ona stavlja na raspolaganje određeni iznos depozita komitentima, čime ujedno povećava svoje obveze, ali i povećava mogućnost za povećanje kreditnih sredstava u budućnosti (povećava se i aktiva i

³⁷ Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014.

pasiva). Emisija novca je aktivan dio ovog posla, a stvaranje depozita pasivan dio procesa multiplikacije.³⁸

5.1.2. Depozitni poslovi

Prikupljanje depozita od iznimne je važnosti za svaku banku jer ta sredstva čine osnovicu za odobrenje kredita. Depozitni poslovi predstavljaju najvažnije kratkoročne pasivne poslove.³⁹ Banka prikuplja depozite od stanovništva, poduzeća države. Depoziti po viđenju ne donose nikakav prihod od kamate, ali oni pružaju klijentu plaćanje, čuvanje sredstava i vođenje evidencije. Žiro račun predstavlja knjigovodstveno potraživanje novčanih sredstava njegovog vlasnika (deponenta) u odnosu na banku koja je primila ta sredstva. Korisnik žiro računa može vršiti plaćanje samo do iznosa sredstava na računu. Tekući račun može imati dugovni i potražni saldo. Raspolaganje se može vršiti na osnovu raspoloživih novčanih sredstava, ali i odobrenog kredita, do iznosa ugovorenog limita.⁴⁰

5.1.3. Kratkoročni krediti od drugih banaka

Kratkoročni kredit od drugih banaka predstavlja dodatan izvor sredstava za banku. Ovdje je riječ o zaduživanju banke kod drugih banaka, a do toga dolazi zbog povećanja potraživanja za bankarskim kreditima. Ovaj način kreditiranja je uglavnom skuplji u odnosu na depozite. Zaduzivanje banke je moguće kod centralne banke ili kod drugih poslovnih banaka.

Reeskontni kredit je oblik kratkoročnog zaduživanja banke kod centralne banke. Banka se zadužuje kod centralne banke na temelju iste mjenice – banka koja je na početku bila vjerovnik sada postaje dužnik. Centralna banka pri tome naplaćuje rediskontnu stopu koja je nešto viša od diskontne/eskontne stope po kojoj odobrava kredite poslovnim bankama.

Relombard predstavlja kratkoročni pasivni bankovni posao. Banka koja je odobrila, odobrila lombardni kredit na osnovi istog zalaga sada traži kredit druge banke u svrhu održavanja likvidnosti. Relombardni kredit je skuplji u usporedbi s drugim kratkoročnim pasivnim bankovnim poslovima.⁴¹

³⁸ Leko, V., ur., Rječnik bankarstva, Masmedia, Zagreb, 1998.

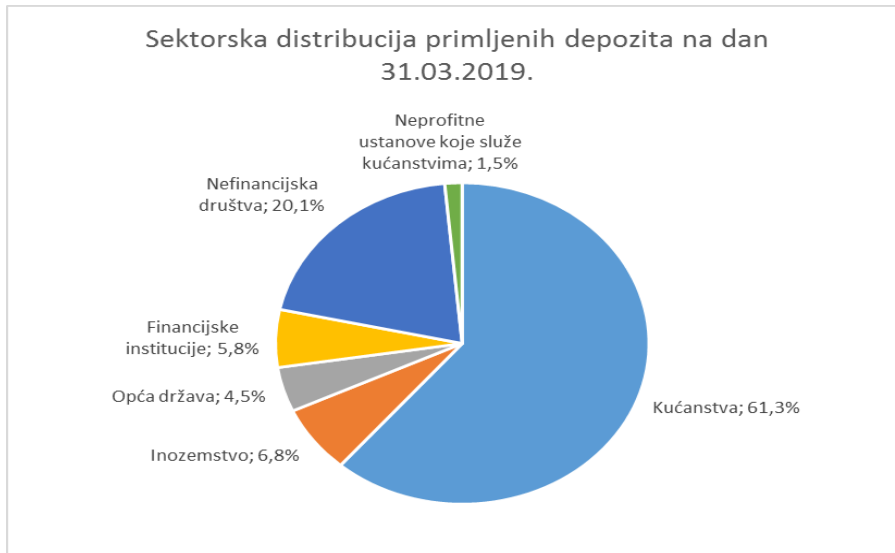
³⁹ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

⁴⁰ Miller, R. L., VanHoose, D. D., Moderni novac i bankarstvo, MATE, Zagreb, 1997.

⁴¹ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

Slika 7. prikazuje izvore sredstava banaka prema podacima Hrvatske narodne banke iz 2019. godine. Prema navedenim podacima vidljivo je kako se najviše sredstava prikuplja iz sektora kućanstvo i to više od 61% te iz nefinancijskih društava, gotovo 20%.⁴²

Slika 7: Sektorska distribucija primljenih depozita

Izvor: Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/>, (30.05.2020.)

5.2. Dugoročni pasivni bankovni poslovi

U dugoročne pasivne bankarske poslove ubrajamo:

- emisiju dionica,
- oročene depozite,
- dugoročne depozite države i javnih ustanova,
- izdavanje obveznica,
- dugoročne kredite iz inozemstva, i drugi.

Kada se govori o stabilnosti i sigurnosti pribavljanja bankovnih sredstava, onda se misli na ona sredstva koja su prikupljena emisijom dugoročnih vrijednosnih papira kao što su obveznice, zadužnice te dionice. Obveznica je dužnički vrijednosni papir. Obveznica svojem imatelju osigurava pravo na povrat određenog iznosa glavnice i kamate.⁴³

⁴² Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/>, (30.05.2020.)

⁴³ HANFA, <https://www.hanfa.hr/getfile/39372/%C5%A0to%20je%20obveznica.pdf>, (30.05.2020.)

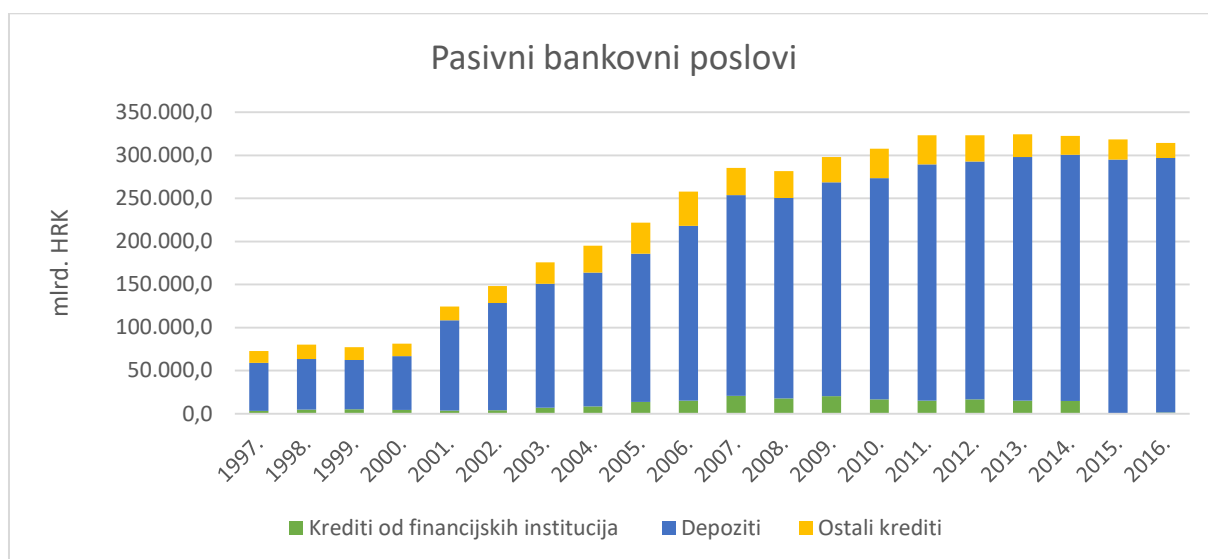
Za razliku od obveznica i zadužnica, dionica je vlasnički vrijednosni papir koji predstavlja pravo vlasništva u određenom dioničkom društvu⁴⁴. Izdavanjem vrijednosnih papira banka prima potrebna sredstva te preuzima obvezu da će imateljima svojih obveznica ili dionica isplaćivati određeni prinos u obliku dividende ili kamate. Obavljajući pasivne bankovne poslove, banka stavlja na raspolaganje financijska sredstva financijski deficitnim komitentima. Iz toga je vidljivo kako se financijska sredstva prikupljaju radi daljnjeg plasmana. Na osnovi svojih izvora sredstava, banka formira svoj potencijal ponude novčanih sredstava. Oročeni depoziti još su uvijek najvažniji izvor sredstava za banku. Glavna cilj samog investiranja je kamatna stopa koja raste kako raste rok oročenja. Razlikuju se mali oročeni depoziti koji su karakteristični za stanovništvo i veliki oročeni depoziti karakteristični za poduzeća.⁴⁵

Pasivnu stranu bilance banke najvećim dijelom čine depoziti, s preko 63%, slijede ostali krediti koji čine oko 14% pasive te kapital banke s oko 10%. Slika 8. prikazuje pasivne poslove koji u najvećoj mjeri čine pasivu banke. Tijekom promatranog razdoblja vidljivo je kako najveći apsolutni te relativni udio čine depoziti s preko 60% te ostali krediti koji čine više od 14% pasive bilance. Vidljivo je kako tijekom svake godine udio depozita, kredita od financijskih institucija te ostalih kredita raste. Gotovo cijeli rast ukupnih depozita odnosi se na rast oročenih depozita. Tako se 27,8% rasta oročenih depozita odnosi na rast oročenih deviznih depozita stanovništva na rok od 3 mjeseca do godine dana, dok se 21,6% rasta odnosi na rast oročenih deviznih depozita stanovništva na rok od jedne do tri godine.

⁴⁴ HANFA, <https://www.hanfa.hr/getfile/39370/%C5%A0to%20je%20dionica.pdf>, (30.05.2020.

⁴⁵ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

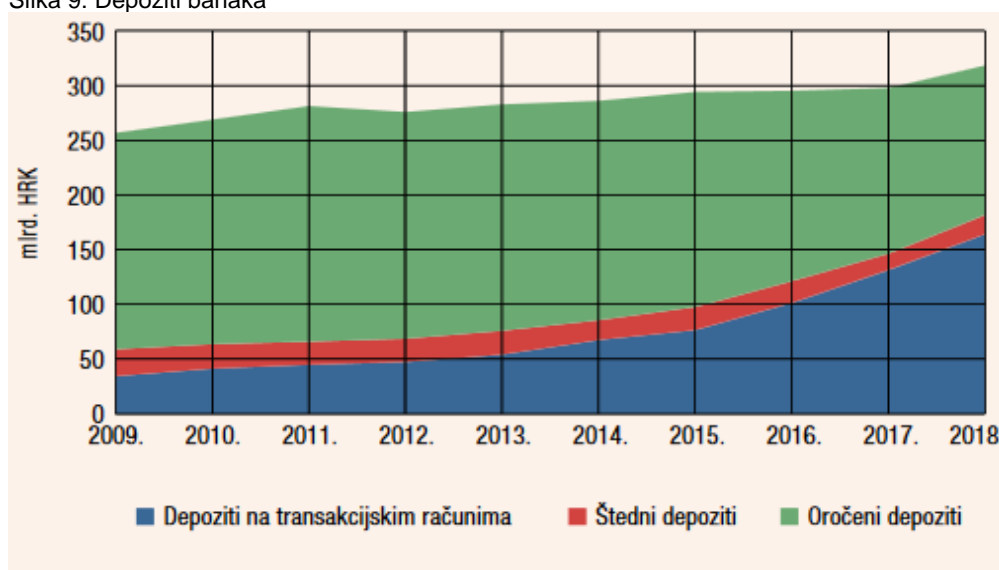
Slika 8: Pasivni bankovni poslovi

Izvor: HNB, Bilten o bankama, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/pretrazivanje>, (02.06.2020.)

Slika 9. prikazuje udio depozita banaka tijekom razdoblja od 2009. do 2018. godine. U 2018. zamjetno su porasli domaći izvori financiranja, osobito depoziti stanovništva i depoziti na transakcijskim računima. Nastavio se trend rasta važnosti depozita na transakcijskim računima, koji su porasli gotovo za četvrtinu, dok su se oročeni depoziti smanjili. Posljedica toga su niske kamatne stope i trend pada kamatnih stopa na oročenu štednju, a određeni utjecaj svakako je imalo i uvođenje poreza na kamate na štednju u 2015. godini.

Slika 9: Depoziti banaka

Izvor: HNB, Bilten o bankama br. 32., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/bilten-o-bankama-32>, (02.06.2020.)

6. NEUTRALNI BANKOVNI POSLOVI

Bankarstvo se smatra uslužnom djelatnosti. U bankama se razlikuju dva pojmovi: usluge i proizvodi. Proizvodima se smatraju usluge koje utjeću na stanje bilance banke. Pod pojmom usluge se smatraju djelatnosti banke koje ne mijenjaju stanje bilance. Neutralni ili uslužni bankovni poslovi su najstariji bankarski poslovi. Kod neutralnih bankovnih poslova, banka nije niti vjerovnik niti dužnik. Ona najčešće ima ulogu posrednika, opunomoćenika ili jamca svog komitenta. Uglavnom se radi o uslužnim, posredničkim ili komisionim poslovima za koje banka naplaćuje proviziju ili naknadu (nekamatni prihodi). Najčešće se radi o poslovima kao što su:

- usluge po transakcijskim računima,
- upravljanje tuđom imovinom,
- kreditne kartice,
- usluge vezane uz stambeno kreditiranje,
- kupoprodaja deviza,
- vođenje investicijskih i mirovinskih fondova,
- čuvanje i upravljanje sefovima,
- usluge investicijskog bankarstva,
- računovodstvene usluge,
- financijsko savjetovanje te brojne druge usluge.

Banka ovu vrstu poslova obavlja uvijek u tuđe ime i za tuđi račun ili u svoje ime, a za tuđi račun. Uslužni bankovni poslovi postaju sve važniji u poslovanju banaka iz razloga što nekamatni prihodi imaju pozitivne učinke na pokazatelje profitabilnosti banke.⁴⁶

6.1. Računi

Banka otvara račun svakom poslovnom subjektu za njihove potrebe, bilo da se radi o pisanom zahtjevu za obavljanje određenog posla, ugovorenom odnosu ili temeljem propisa. Banka sklapa ugovor s poslovnim subjektom. Transakcijski računi služe za obavljanje platnog prometa. Na njima se evidentiraju novčani primici, novčani izdaci te saldo. Hrvatska narodna banka otvara račune bankama, Republici Hrvatskoj i to u skladu sa Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci. Poslovni odnos banke i klijenta

⁴⁶Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

ostvaruje se otvaranjem računa. Nakon što se otvori račun u banci, stvorene su mogućnosti za stvaranja i izgradnju poslovnog odnosa.

Vrste računa za obavljanje platnog prometa poslovnih subjekata su:

- račun za redovito poslovanje,
- računi organizacijskih dijelova,
- računi za posebne namjene.⁴⁷

Na dan 31. prosinca 2018. evidentirano je ukupno 8.339.295 računa za plaćanje potrošača, što je za 533.883 više u odnosu na 2015. godinu i 412.184 računa za plaćanje poslovnih subjekata (10.199 manje u odnosu na 2015.). Na dan 31. prosinca 2018. evidentirana su ukupno 7.770.743 transakcijska računa potrošača i 410.472 transakcijska računa poslovnih subjekata. Od ukupnog broja računa za plaćanje njih 93,5% jesu transakcijski računi, dok drugi platni računi imaju udio od 6,5%.⁴⁸

6.2. Kartice

Kartice predstavljaju oblik elektroničkog novca. One zamjenjuju gotovinu za elektronički novac te je sve češća upotreba kartice kao oblika plaćanja. Kroz razvoj poslovanja, banke su omogućile klijentima raspolaganje sredstvima putem kartica i uporabu kartica kao elektroničkog oblika plaćanja. Važna je karakteristika kartica ta da se klijent može koristiti sredstvima kod plaćanja, ali može i putem kartice i posuditi sredstva za izvršenje plaćanja, sve ovisi o vrsti kartice.. Ova karakteristika čini kartice dijelom i aktivnog i pasivnog poslovanja banaka.

Kartice se najčešće dijele na:

- debitne kartice,
- kreditne kartice – revolving i kartice s obročnom otplatom,
- charge kartice.⁴⁹

Slika 10. prikazuje broj platnih kartica izdanih u Hrvatskoj na kraju 2019. godine. Iz prikazanog je vidljivo kako je najviše izdano debitnih kartica i to njih 75%. U 2014.

⁴⁷Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: [www.bib.hr, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf](http://www.bib.hr/file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf)

⁴⁸ HNB, Platne transakcije i računi, dostupno na; <https://www.hnb.hr/-/platne-transakcije-i-racuni-2018>, (02.06.2020.)

⁴⁹ Leko, V., Stojanović, A.(2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

godini broj debitnih kartica bio je 6.834.284 kartica, što je za 61.679 manje u odnosu na 2019. godinu.⁵⁰

Slika 10: Broj platnih kartica izdanih u RH prema vrsti kartice na dan 31.12.2019.

Vrsta platne kartice	Broj platnih kartica	Udio
Debitna kartica	6.895.963	75%
Charge kartica	1.037.124	11%
Kartica s odgođenom naplatom	523.060	6%
Revolving kartica	435.940	5%
Kreditna kartica	215.769	2%
Ostalo/članska	116.996	1%
Ukupno	9.224.852	100%

Izvor: HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/platne-kartice-i-karticne-transakcije-2019->, (02.06.2020.)

Razlika između kreditnih i debitnih kartica je u izvoru korištenja sredstava. Debitna kartica se izdaje svakom klijentu koji u banci ima otvoren telući ili devizni račun. Putem kartice korisnik raspolaže svojim sredstvima na računu. Putem debitne kartice korisniku je omogućeno podizanje gotovine na bankomatu te može plaćati robu i usluge, ali samo do raspoloživog iznosa sredstava na računu. Iz tog razloga debitna kartica predstavlja bezgotovinsko sredstvo plaćanja. Za razliku od debitne, kreditna kartica je oblik bezgotovinskog sredstava plaćanja za čije se korištenje naplaćuje određena mjesečna naknada. Kada klijent koristi kreditnu karticu onda obavlja posudbu sredstava. Kod kreditne kartice klijent se ne koristi svojim sredstvima.⁵¹

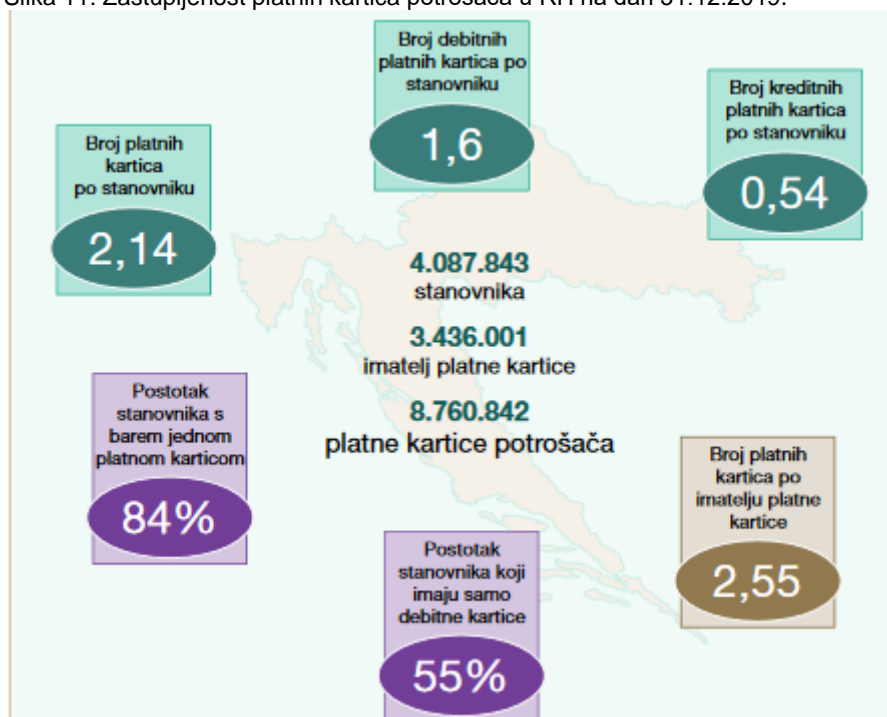
Slika 11. prikazuje zastupljenost platnih kartica potrošača u Republici Hrvatskoj u 2019. godini. Iz slike je vidljivo kako 3.436.001 stanovnika ima platnu karticu, od toga njih 84% ima barem jednu, a 55% ima samo debitnu karticu. Na dan 31. prosinca 2016. u RH ukupno je evidentirano 8.822.820 platnih kartica potrošača i poslovnih subjekata (nepotrošača), a od toga je 6.944.246 debitnih kartica (79%) i 1.878.574 kreditne kartice (21%). Na dan 31. prosinca 2016. ukupan broj platnih kartica porastao je za

⁵⁰ HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/platne-kartice-i-karticne-transakcije-2019->, (02.06.2020.)

⁵¹ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.hr, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf

1,9% u odnosu na 31. prosinca 2015. godine. U istom razdoblju broj debitnih platnih kartica porastao je za 0,9%, a kreditnih za 1%.⁵²

Slika 11: Zastupljenost platnih kartica potrošača u RH na dan 31.12.2019.

Izvor: HNB, Platne kartice i kartične transakcije, dostupno na : <https://www.hnb.hr/-/platne-kartice-i-karticne-transakcije-2019->, (02.06.2020.)

6.3. Garancije

Garancije su oblik instrumenata kojima se koriste poduzeća kako bi jamčila za svoje poslovanje. Kroz poslovanje često se događaju slučajevi kada jedna strana traži garanciju da će posao biti izvršen ili da će roba biti plaćena. Druga strana u datom trenutku nema sigurne elemente osiguranja kako bi dokazala svoju dobru poslovnu namjeru pa se tu uključuje banka. Banka u tom slučaju daje garanciju da će se neka roba platiti ili da će neki posao biti adekvatno obavljen.

„Garancija je financijski instrument kojim banka garantira da će plaćanje biti izvršeno ili da će neki posao biti obavljen. Ako dođe do nepoštivanja ugovora, banka će namiriti oštećenu stranu.“⁵³ Za banku je garancija usluga koja se naplaćuje kao postotak ovisno o veličini garancije. Na taj način banka ostvaruje prihod putem naknade po garanciji. Banka se obvezuje da će korisniku garancije ispuniti obvezu u

⁵² HNB, Platne kartice i kartične transakcije, dostupno na : <https://www.hnb.hr/-/platne-kartice-i-karticne-transakcije-2019->, (02.06.2020.)

⁵³ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: [www.bib.hr, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf](http://www.bib.hr/file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf)

svoti navedenoj u garanciji, ako je u ugovorenom roku nije ispunio glavni dužnik. Obveza može biti ispunjenje ugovorenih obveza ili plaćanje ugovorenih obveza.

6.4. Mjenjački poslovi

„Mjenjački poslovi ili FX poslovi su poslovi zamjene jedne valute u drugu. Zamjena se odvija putem kupnje jedne valute i prodajom druge valute.“⁵⁴ Banka obavljajući mjenjačke poslove ostvaruje dobitak putem provizije ili na razlici kupljene i prodajne cijene. Banka će kupiti devizu po jednoj cijeni i prodati je po većoj cijeni. Tada banka ne zadržava stranu valutu nego je prodaje. Banka ostvaruje prihode na razlici između cijene po kojoj kupuje i po kojoj prodaje stranu valutu. Cijena valute izražena je putem tečaja koji predstavlja odnos dviju valuta.

6.5. Sefovi

Banke oduvijek predstavljaju sigurnost. Vrlo je važno da postoji uzajamno poštovanje između banke i klijenta. Kao dodatan oblik sigurnosti i povjerenja u banku, banke su klijentima ponudile uslugu najma sefa u koji će klijenti moći pohraniti svoje vrijednosti. Banka daje određeni prostor u najam, a taj najam naplaćuje po volumenu i trajanju najma. Sefovi se nalaze samo u poslovnicama banke koje zadovoljavaju tehničke uvjete.⁵⁵

Sef može biti mehanički ili elektronički. Kod mehaničkog korištenje sefa korisnik dobiva ključeve jedne brave, a ključ druge zadržava banka, tako se sef može otvoriti i zatvoriti samo istodobno i zajedno. Kod elektroničkoga korištenja korisnik sef otvara ključem, ali tek nakon što banka deblokira bravu elektronički.

Sefovi se mogu unajmiti na rok od mjesec, tri, šest mjeseci ili godinu dana. Iznajmljivanje sefa na godinu dana plaća se od 260 do 1120 kuna, tromjesečni najam od 70 do 330 kuna, dok se na jedan mjesec sef može unajmiti za 35 do 180 kuna.

6.6. Internetsko bankarstvo

Modernizacijom i unaprijeđenjem poslovanja te smanjenja troškova, banke su se fokusirale prema obavljanja bankarskog poslovanja putem Interneta. Internetsko bankarstvo sadržava niz prednosti kako za banku, tako i za klijente. Klijentima je

⁵⁴ Leko, V., Stojanović, A. (2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb

⁵⁵ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.hr.
file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf

omogućeno brzo i jednostavno obavljanje dnevnih financijskih transakcija, a da pritom ne moraju čekati u redu u poslovnica. Banke su značajno smanjile materijalne i operativne troškove. Većina banaka omogućuje putem Interneta obavljanje svih oblika bankarskog poslovanja.

Klijenti banke mogu putem Interneta:

- oročavati depozite,
- dobivati kredite,
- obavljati platni promet,
- kupovati udjele u fondovima koje vodi banka,
- primati obavijesti o promjenama na stanjima računa ili druge informacije vezane za klijentovo poslovanje s bankom,
- komunicirati s osobnim bankarom,

Internetskim poslovanjem banke su smanjile svoje troškove i otvorile nove načine ostvarivanja prihoda kroz naknadu koju ostvaruju za omogućavanje usluge internetskog bankarstva.⁵⁶

⁵⁶ Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: www.bib.hr,
file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf

7. ZAKLJUČAK

Banke su institucije koje prikupljaju sredstva i plasiraju ih, ali i pružaju različite financijske usluge. Neke od tih financijskih usluga koje banke nude su: faktoring, izdavanje garancija ili drugih jamstava, financijski najam, trgovanje u svoje ime i za svoj račun, ili u svoje ime i za račun klijenta, posredovanje i zastupanje u prodaji polica osiguranja i slično. Uloga banaka u financijskom i gospodarskom sustavu zemlje je od iznimne važnosti. Banke kao financijski posrednici mobiliziraju štednju i alociraju resurse, upravljaju rizikom te olakšavaju razmjenu roba i usluga. Vrlo je važno da se ove funkcije obavljaju vrlo efikasno kako bi se potpomogao i održao ekonomski rast i razvoj, što su dokazala i brojna istraživanja.

U Hrvatskoj, u posljednjih 17 godina prisutan je trend smanjenja ukupnog broja banaka te povećanja imovine banaka. Na temelju provedene analize može se zaključiti kako u Hrvatskom bankovnom sustavu prevladavaju banke u stranom vlasništvu i to gotovo njih 15 od ukupno 20 banaka. Dominira sektor stanovništva u distribuciji ukupnih kredita te ukupnih primljenih depozita. Trend pada i stagnacije koji je trajao šest godina prekinut je 2018. godine kada je imovina banaka porasla za 4,4%. Isto tako ojačala je kreditna aktivnost, posebice gotovinskih nenamjenskih kredita stanovništvu, ali i stambeni krediti zbog državnih mjera subvencije stambenih kredita za mlade. Trend smanjenja oročenih depozita se nastavlja, a razlog tome su niske kamatne stope i porezi na kamate na štednju. Kada je riječ o lošim kreditima, omjer loših kredita u ukupnim kreditima se smanjio.

Pasivnu stranu bilance banke najvećim dijelom čine depoziti, s preko 63%, slijede ostali krediti koji čine oko 14% pasive te kapital banke s oko 10%. Tijekom promatranog razdoblja vidljivo je kako najveći apsolutni te relativni udio čine depoziti s preko 60% te ostali krediti koji čine više od 14% pasive bilance. Vidljivo je kako tijekom svake godine udio depozita, kredita od financijskih institucija te ostalih kredita raste.

Bankarski sustav čini gotovo 70% cjelokupnog financijskog sustava mjereno veličinom aktive. Primjenom informatičke i druge tehnologije banke neprestano ulažu u svoj napredak i poslovanje. Samim time banke su sve više usmjerene na građane i njihove želje i potrebe. Iz toga svega proizlazi kako je bankarski sustav kako Hrvatske, tako i svih drugih zemalja, vrlo dinamičan i aktivan te su stalne promjene i usavršavanja neizostavni dio uspješnog poslovanja.

POPIS LITERATURE

1. Banke, <https://www.moj-bankar.hr/>,
2. Gregurek, M., Vidaković, N., (2011.) Bankarsko poslovanje (online), dostupno na: file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011-1.pdf
3. Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.): Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE d.o.o., Zagreb
4. HANFA, dionice, <https://www.hanfa.hr/getfile/39370/%C5%A0to%20je%20dionica.pdf>
5. HANFA, obveznice <https://www.hanfa.hr/getfile/39372/%C5%A0to%20je%20obveznica.pdf>
6. Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije>
7. Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama (2019), <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>
8. Hrvatska udruga banaka, <https://www.hub.hr/hr>
9. Hrvatska znanstvena bibliografija, <https://bib.irb.hr/>
10. Leko, V., Stojanović, A. (2018) Financijske institucije i tržišta, Ekonomski fakultet, Zagreb
11. Leko, V., ur., Rječnik bankarstva, Masmedia, Zagreb, 1998.
12. Miller, R. L., VanHoose, D. D., Moderni novac i bankarstvo, MATE, Zagreb, 1997.
13. Narodne novine, (2019.): Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 70.
14. Orsag S. i Dedi L. (2014.): Tržište kapitala, Alka script d.o.o., Zagreb
15. Posrednički poslovi, <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/N/Neutralni-bankarski-poslovi>
16. Poslovno bankarstvo, Pomoćni materijali za izučavanje, Ekonomski fakultet Zagreb, 2014.
17. Santini, G. (2009.): Vodič za razumijevanje poslovanja s bankama, Rifin d.o.o., Zagreb
18. Saunders, A., Cornett, M.M., Financijska tržišta i institucije, Masmedia, 2006.

19. Tipurić, D., Kolaković, M., Dumičić, K., (2002.) Istraživanje promjena u koncentraciji hrvatske bankarske industrije 1993.-2000. (online), dostupno na <file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/03Tipuric.pdf>
20. Vlastiti bankarski poslovi, <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/V/Vlastiti-bankarski-poslovi>

POPIS SLIKA

Slika 1: Broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo (2009.-2018.)	10
Slika 2: Udio imovine banaka u imovini svih banaka	11
Slika 3: Ukupna imovina banaka u Hrvatskoj, u mlrd kn	11
Slika 4: Herfindahlov - Hirschmanov indeks.....	12
Slika 5: Krediti kućanstvima prema namjeni	19
Slika 6: Sektorska struktura kredita u poduzećima, u tisućama kuna	21
Slika 7: Sektorska distribucija primljenih depozita	24
Slika 8: Pasivni bankovni poslovi	26
Slika 9: Depoziti banaka	26
Slika 10: Broj platnih kartica izdanih u RH prema vrsti kartice na dan 31.12.2019. .	29
Slika 11: Zastupljenost platnih kartica potrošača u RH na dan 31.12.2019.	30